

'חברותא' – בית מדרש לתלמידי האוניברסיטה העברית

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

פרק השוכר את הפועלים – דף מספר 3

בס"ד, ט' באייר תשס"א.

ב"מ פה. פו. – עניינים שונים

א. הסוגייה

1. עיינו בתלמוד ירושלמי מסכת כלאים פרק ט דף לב עמוד ב, "תלת עשרה... ונכפלו לו שני" (העתק של הסוגייה מצוי בדפים של אגדת השוכר את הפועלים שחולקו).
2. מהו הציר המרכזי עליו נעוץ הקובץ בירושלמי?
3. השוו את הקובץ שבבבלי לזה שבירושלמי. עמדו על השווה ועל השונה בין שני הקבצים. מהו הציר עליו בנוי הקובץ בבבלי? האם יש קשר בין יחידה זו בבבלי ובין היחידה הקודמת העוסקת בסיפורי רבי אלעזר ברבי שמעון?
4. על כל הנ"ל דיון במאמרו של פרידמן על האגדה ההיסטורית.

ב. תלמוד תורה

1. ב"מ פה. "אמר ר' פרנך... נעשה חופשי לעוה"ב".
2. שוב אין תורה פוסקת מזרעו:
 - עיינו במשנה אבות פ"ב מ"ב ובפירושו של ר' חיים מוולוז'ין למשנה זו ברוח חיים.
 - עיינו בספר חסידים אות קנו.
3. תעניות ר' זירא – על תורת א"י ובבל, ראו:
 - תשובות הרמב"ם סימן תל"ז
 - שו"ת ספר הישר לר"ת סימן מח
4. ברכת התורה:
 - פה: רש"י ד"ה שלא ברכו בתורה תחילה
 - ר"ן נדרים פא. ד"ה דבר זה.
5. פה: ריש לקיש הוה מציין... כזאת בישראל.
 - עמדו על משמעות ציון מערות.
 - יש בסוגייה שני מודלים של ת"ח – הרבצת תורה ופלפול בתורה.

ג. סוף הוראה ועריכת התלמוד

1. פה: "הוה קא מצטער... לאחריתם".
2. סיכום תמציתי של הפירושים לסוף הוראה אצל ש"ז הבלין, במאמרו "על החתימה הספרותית", בתוך: מחקרים בספרות התלמודית, עמ' 161 הערה 57 (להרחבה – ח' אלבק, "סוף ההוראה", בתוך: סיני ספר היובל, עמ' נז-עט).
3. פו. רש"י ד"ה סוף הוראה מציג תפיסה אחת ביחס לדרך עריכת התלמוד. רב שרירא באגרתו מציג תפיסה אחרת. לליבון הנושא, עיינו: במאמרו של ד' רוזנטל "על עריכות קדומות המשוקעות בתלמוד", מחקרי תלמוד א'.

'חברותא' – בית מדרש לתלמידי האוניברסיטה העברית

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

פרק השוכר את הפועלים – דף מספר 3

בס"ד, ט' באייר תשס"א.

פירוש רוח חיים למשנה אבות פ"ב מי"ב

שאינה ירושה לך – אף שנאמר (דברים ל"ג, ד) "תורה וגו' מורשה קהלת יעקב". היינו לכל ישראל היא ירושה. שעל כרחך לא פסק מהם תורה. אבל לא לכל יחיד היא בירושה, אך אם תיגע תמצאנה. ואף שהתורה מחזרת על אכסניא שלה לאחר שלושה דורות כמו שאמרו בבא מציעא (פה): כל שהוא תלמיד חכם כו' התורה מחזרת על אכסניא שלה, ואם כן תאמר שהיא תבוא אחריו ואינך צריך להתקין עצמך לכך. לכן הורנו התנא שהוא טעות. כי זהו אך כאדם שיש לו מכיר בעל אכסניא בעיר והוא מחזר על האכסניא להתאכסן אצלו. אך באופן אם גם בעל האכסניא חרד לקראתו לקבלו בסבר פנים יפות ומתקן את האכסניא לפניו. אבל אם האיש התנכר לקראתו, הוא שב לאחור לבקש אחר שיקבלהו בסבר פנים יפות. כן התורה מחזרת היא על אכסניא שלה. אך צריך לקבלה ולתקן את עצמו לכך. ואם אינו מקבלה בסבר פנים יפות אינה מתאכסנת אצלו בעל כרחו. והנה אחי הגאון וצדיק מוה' זלמן קדוש ד', בהיותו תינוק כבר שית שאל את אחינו הגאון מוה' שמחה זצוק ל"ה. הנה לפי זה שהתורה מחזרת על אכסניא שלה הנה כל ישראל צאצאי אברהם יצחק ויעקב יודעי ושומרי התורה ואיך ימצא עם הארץ בקהל ישראל. וכזאת תירץ לו כאשר כתבנו לעיל.

ספר חסידים אות קנו

ואם תראה שלשה דורות ולמעלה זה אחר זה כולם תלמידי חכמים ואח"כ זרעם עמי הארץ לא תאמר דברי חכמים בטלים שאמרו לא ימוש מפניך ומפי זרעך ומפי זרע וכו' שוב לא יפסוק התורה מהם. שהרי נתחננו במשפחה שאין דינם להיות עמהם תלמידי חכמים ואמרו חכמים רוב בני דומים לאחי האם, לכך בניהם ע"ה. כיוצא בו ליראי א' וחסידים שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואם תראה שפוסק בדור רביעי יראי השם וחסידים בידוע שהתחננו במי שאין דינם להתחנן שאינו ירא שמים וחסיד ולפיכך אותו הדור כך. לפיכך יתחנן אדם על עצמו ועל זרעו ועל זרעו בכל יום לזווגם בזווג יראת שמים עם תורה וגמ"ח כי על שלשתן נאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק.

שו"ת הרמב"ם סימן תלז

(משום דדיירי בארעא דחשוכה אמרי שמעתתא דחשיכון. + יומא נ"ו א' + פי' הרמב"ם ז"ל בתשובת שאלה) דר' ירמיה לטעמיה דאמר במחשכים הושיבני כמתי עולם + איכה ג' ו' + זה תלמוד בבלי + סנהדרין כ"ד א' + וטעמא משום דלא נהירי להון טעמי דמתנייתא כהלכה כמה דנהירי לרבנן דארץ ישראל. ור' זירא נמי בעי + בבא מציעא פ"ה א' + דלשתכח ליה טעמיה דבבלאי משום דלא נהירין ליה בתר דשמע טעמא דמערבאי דמנהגא דעלמא דמדכר איש טפי מאי דגמר ברישא. מיהו לאו בכל הדורות היו כן אלא בימי רבה ורב יוסף ואביי ורבא דהוה להו שמדות כדאיתא בהשוכר את הפועלים + שם / בבא מציעא / פ"ו ב' + ואמרינן נמי בפרק אלו טרפות + מ"ו א' + ערקו רבה ורב יוסף ור' זירא אמר להו ערוקאי שהיו בורחין מחמת השמדות ואמר להו ר' זירא שעם כל זאת לא ישכחו דברי התורה ואמרינן בפרק המנחות והנסכים + מנחות ק"ג ב' + והיו חייך תלואים לך מנגד זה הלוקח תבואה משנה לשנה ואם כך ללוקח תבואה משנה לשנה כל שכן לשמדות שיש בו סכנת נפשות וזהו טעמן של ר' זירא ור' ירמיה. אבל אח"כ נתגברה התורה בבבל כ"ש בימי רב אשי דאמרי' + גיטין נ"ט א', סנהדרין ל"ו א' + מימות ר' ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד. (ע"כ דברי רבנו ז"ל וחיים הם למוציאיהם).

הערה: + [הת' אינה לא לרמב"ם ולא לרמב"ן אלא לר' מימון אבי הרמב"ם והדפיסה פריימן ז"ל בתרביץ ש"ו ספר ג' עמ' ק"ע - א, ועיי"ש עמ' קס"ו, א"ך] +

ספר הישר חלק התשובות סימן מח

ואם אינך מאמין לדברי הקדמונים ומנהגיננו, בבבלי אל תאמין כמו כן. שהרי מצינו שחכמי התלמוד בחרו להם תלמוד ירושלמי כדאמרינן ר' זירא הוה יתיב ק' תעניתא דלישתכת מיניה תלמודא דבבלאי + ב"מ דף פ"ה ע"א + ור' יוחנן אמר אורייתן כשרה בנתן לא כשרן + קדושין דף ע"א ע"ב כך אמר ר' יוחנן להך ר' זירא דלעיל. ותו אמרינן אין שלום מן הצר זה תלמוד בבלי + חגיגה דף י' ע"א והכי איתא התם ליוצא ולבא אין שלום (זכריה ח' פסוק י') וכו' ור' יוחנן אמר אפי' מש"ס לש"ס ופרש"י מש"ס ירושלמי לש"ס בבלי ועיי"ש בתוס' ד"ה אפילו + ותו אמרינן במחשבים הושיבני זה תלמוד בבלי + סנהדרין כ"ג ע"א. ועיי"ש כמה מאמרים נגד חכמי בבלי. + ור' ירמיה דקרי ליה בבלאי טפשיאי + פסחים ל"ד ע"ב, יומא נ"ז ע"א + ותו אמרינן אוריא דא"י מחכים + ב"ב דף קנ"ח ע"ב + אלא מנהגיננו תורה היא. ומנהגיננו בבבל ע"פ חכמי ארץ ישראל שהם עיקר ההוראה ולפיכך יש לסמוך על גאונינו ועל רבנן סבוראי...

ר"ן מסכת נדרים דף פא עמוד א

דבר זה נשאל לחכמים וכו' ולא פרשוהו - מדכתי' ויאמר ה' על עזבם את תורת מכלל דליכא ידיע להדורי טעמא אלא קודשא בריך הוא בלחוד ומצאתי במגילת סתרים של ה"ר יונה ז"ל דקרא הכי דייק דעל שלא ברכו

'חברותא' – בית מדרש לתלמידי האוניברסיטה העברית

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

פרק השוכר את הפועלים – דף מספר 3

בס"ד, ט' באייר תשס"א.

בתורה תחילה אבדה הארץ דאם איתא על עזבם את תורת כפשטא משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פרשוהו והלא דבר גלוי היה וקל לפרש אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ עד שפרשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחלה כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה והיינו לא הלכו בה כלומר בכונתה ולשמה אלו דברי הרב החסיד ז"ל והם נאים ראויין למי שאמרם.